

”Hvis jeg kan, så kan I også”

- erfaringer og fortællinger om at være rollemodel

Merna Marrogi

Stud. mag. i Læring og Forandringsprocesser
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg universitet

Abstract

Unge mennesker i slutningen af folkeskolen, og især unge med anden etnisk baggrund end dansk, skal kunne leve op til forventninger om blandt andet det videre uddannelsesforløb, hvilket kan være en udfordring grundet de kulturelle forskelle. Denne artikel tager afsæt i en gruppe rollemodeller, der ønsker at gøre en forskel i disse unges liv. Med udgangspunkt i en undersøgelse af disse rollemodellers erfaringer og fortællinger ud fra Iben Jensens kommunikationsmodel, gives i denne artikel et indblik i, hvordan rollemodellerne prøver at kommunikere med de unge. Undersøgelsen peger på, at kulturaspektet spiller en betydningsfuld rolle, hvor der også er fokus på, hvilke slags fortællinger, rollemodellerne vælger at præsentere.

De indledende tanker

Vi lever i dag i et multikulturelt samfund. Men hvad betyder det? Ifølge Den Danske Ordbog er multikulturel defineret som det, ”der vedrører eller er præget af forskellige kulturelle eller etniske gruppers samtidige tilstedeværelse i samfundet”. Det henviser til et samfund med stor diversitet i befolkningen i relation til kulturelle, religiøse, sproglige og etniske grupper. Denne diversitet præger flere dele af samfundet blandt andet uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet.

Et velfungerende uddannelsessystem er en forudsætning for vækst og velfærd, hvorfor Danmark arbejder med integration af borgere med anden etnisk baggrund. Flere undersøgelser viser dog, at unge med anden etnisk baggrund halter bagud i forhold til uddannelse, og mange har hverken uddannelse eller job. Arbejdsbevægelsens Erhvervsråd (AE) skriver, at blandt unge drenge med indvandrebaggrund, er op mod 30 % uden anden uddannelse end grundskolen, og de er heller ikke i gang med at uddanne sig (AE 2014). Tallet er højt i forhold til etniske danske unge, hvor tallet er cirka halveret (ibid.).

Integrationsministeriet udviklede tilbage i 2006 et projekt kaldet ”Rollemodeller” under kampagnen ”Brug for alle unge”, hvor fokuset var at skabe dialog om de unges udfordringer og konflikter i dagligdagen, såsom uddannelsesvalg og de kulturelle udfordringer i det danske samfund. Dette skulle gøres ved at bruge rollemodeller, som kunne gå i dialog med de unge. Rollemodellerne er alle unge med anden etnisk baggrund end dansk, som har oplevet udfordringer ved at være marginaliseret i det danske samfund og har erfaringer med at tage en uddannelse (ibid.). Disse rollemodeller bruger deres erfaringer og oplevelser til at skabe positive fortællinger, som de præsenterer, når de besøger landets folkeskoler, klubber, foreninger med mere.

Denne artikel tager udgangspunkt i en gruppe rollemodeller og deres arbejde. Formålet med artiklen er at undersøge, hvordan rollemodellerne arbejder, når de besøger diverse folkeskoler og holder oplæg. Hvad er deres erfaringer og fortællinger? Hvilke udfordringer følger der med deres opgave som rollemodel? Og hvordan kan de gennem deres fortællinger motivere og være rollemodeller? Disse undersøgelsesspørgsmål omhandlende rollemodellerne er kernen i denne artikel, hvor jeg nysgerrigt undersøger disse. Dette har jeg gjort ved blandt andet at interviewe to rollemodeller med fokus på deres erfaringer, samt projektlederen af projektet ”Rollemodeller”.

De metodiske overvejelser

Jeg bevægede mig ind i et felt, som har tæt tilknytning til mig selv, da jeg selv er af anden etnisk baggrund og tidligere kort har været en del af Rollemodelprojektet. Det medfører, at jeg selv har erfaringer og oplevelser med det valgte emne, og det var jeg bevidst om, da jeg valgte emnet og gik i gang med undersøgelsen. Jeg påtog mig forskerrollen upåvirket af egne forforståelser, idet jeg søgte at undersøge problemstillingerne ud fra de valgte rollemodellens egne oplevelser og erfaringer.

Undersøgelsens design bygger på semistrukturerede interviews, nærmere bestemt semistrukturerede livsverdensinterview, hvor interviewene er udarbejdet med henblik på at forstå temaer fra den daglige livsverden set ud fra de udvalgte interviewpersonernes egne perspektiver. Denne interviewmetode søger at indhente beskrivelser af de udvalgte interviewpersoners livsverden med henblik på at fortolke deres beskrivelse af forskellige fænomener (Kvale & Brinkmann 2009: 45). Metoden ligner en hverdags samtale men har som professionelt interview et bagvedliggende formål. Dette er relevant, da jeg søger at få interviewpersonerne til at åbne sig og dele beskrivelser og forståelser af deres livsverden. Dog bygger interviewet på en interviewguide, hvor der fokuseres på bestemte emner, som interviewerens skal huske at komme igennem (ibid.).

Den valgte interviewmetode er inspireret af en fænomenologisk tilgang, som i den kvalitative forskning har en interesse i at forstå fænomener ud fra interviewpersonernes egne perspektiver (ibid.: 44). Dette er relevant i forhold til min artikel og undersøgelse, idet der er rig mulighed for at få indblik i interviewpersonernes egne beskrivelser og erfaringer som rollemodeller.

Forud for denne artikel har jeg udarbejdet to semistrukturerede interviews med udvalgte interviewpersoner, som danner artiklens empiri. De to interviewpersoner er begge en del af projekt ”Rollemodeller”. Af etiske grunde har jeg i begyndelsen af hvert interview informeret interviewpersonerne om undersøgelsens overordnede formål, samt hvad resultaterne skulle bruges til. Jeg har efterfølgende anonymiseret personerne med deres samtykke. Interviewudsagnene med den 25-årige studerende rollemodel, som studerer turisme på Aalborg Universitet, vil være mærket med (Rollemodel 1), og udsagn fra interviewet med den 35-årige rollemodel, der arbejder som installationstekniker, vil være mærket med (Rollemodel 2). Interviewpersonerne er valgt på baggrund af deres erfaringer inden for Rollemodelprojektet. Gennem deres beskrivelser søger jeg at komme tæt på deres forståelser og oplevelser af opgaven som rollemodel.

Forud for de to semistrukturerede interviews har jeg haft en mere uformel samtale med projektets projektleder, primært for at hente viden om projekt ”Rollemodel” og dets formål. Dette er brugt som baggrundsmateriale og var nødvendigt, før jeg interviewede rolle-

modellerne for at jeg kunne stille dem de relevante spørgsmål (Kvale & Brinkmann 2009: 127). Udsagn eller information fra samtalen vil være mærket med (Projektleder).

Kommunikationsmodel (Jensen 1998)

Når rollemodellerne er ude og holde oplæg i folkeskoler, organisationer og lignende, skal de kommunikere deres "historie"/"fortælling" til de unge i håbet om, at de igennem disse fortællinger kan motivere og hjælpe dem. Disse unge kan have mange forskellige kulturelle baggrunde, hvilket sætter rollemodellerne på arbejde, idet de skal kunne kommunikere med alle uanset kulturel baggrund – for hvad betyder kultur for deres kommunikation med de unge?

Denne artikels problemstillinger bliver blandt andet belyst via Iben Jensens (IJ) kommunikationsmodel, som omhandler fire kulturelle redskaber, der kan bruges til at blive bevidst om, hvordan etnicitet, køn, alder og kulturel identitet influerer på kommunikationen – her menes den interkulturelle kommunikation, rollemodellerne har med de unge, som de møder, når de besøger diverse folkeskoler og organisationer. Kommunikationsmodellen er bygget op omkring de elementer, som jeg gennemgår nedenfor:

Erfaringspositioner

I den interkulturelle kommunikation er det den erkendelse, at det er vores erfaringer, der afgør, hvordan vi fortolker hinandens budskaber (Jensen 1998: 99). Individets oplevelser og det de ser, som er afgørende for den måde individer fortolker på, kalder IJ for erfaringshorisont. Den tyske filosof Hans Georg Gadamer udtrykker det således: "The horizon is the range of vision that includes everything that can be seen from particular vantage point" (ibid.). Gadamer mener, at vi som individer forstår verden ud fra vores erfaringer, og dét vi har set eller oplevet begrænser, hvordan vi oplever. Erfaringer er altid subjektive, hvilket betyder, at vi har forskellige erfaringer alt efter, hvor vi er vokset op, eller hvilken social baggrund vi har.

Kulturel forudforståelse

Hans Georg Gadamer sagde en gang: "Det er en fordom at tro, at man ingen fordomme har" (ibid.: 105). Da ordet fordom er negativ ladet, bruger Gadamer begrebet forudforståelse i stedet. Med dette menes, at individet altid har en forståelse forud for en anden, som ændres løbende efterhånden som ny viden og nye erfaringer kommer på plads. Den kulturelle forudforståelse er dermed den viden og de oplevelser, følelser og holdninger, man har overfor individer, som man ikke deler kulturelle fællesskaber med. Når vi kommunikerer med andre, spiller kulturel forudforståelse derfor en vigtig rolle, da vi indenfor den ramme fortolker det, modparten siger og gør.

Kulturel selvforståelse

Når IJ nævner kulturel selvforståelse, henviser dette begreb til de måder, vi fortolker og fortæller om os selv i hverdagens kulturmøder. De fortolkninger og fortællinger, vi har om os selv, har et idealiseret sigte karakteriseret af, at der fortælles om, hvordan vi gerne vil se os selv i stedet for, hvordan vi handler (ibid.: 109). Kulturel forudforståelse og kulturel selvforståelse er afhængige af hinanden, da man tit i sin forståelse af andre, begynder en fortælling om sig selv – særligt hvordan man ikke er.

Kulturelle fikseringspunkter

IJ bruger kulturelle fikseringspunkter som brændpunkter, der kan opstå mellem to personer. Disse kulturelle fikseringspunkter er personligt bestemte men også dele af fælles strukturer. Når to individer diskuterer et fælles emne, kan der opstå sådanne kulturelle fikseringspunkter, da begge parter føler sig repræsenteret (ibid.: 112). Begge individer føler, at emnet er relevant for dem og kan derfor identificere sig med det.

Hvad betyder kultur for rollemodellernes opgave?

Når rollemodellerne holder oplæg på diverse folkeskoler, spiller flere af Iben Jensens førnævnte elementer en stor rolle for deres kommunikation med de unge. Rollemodellerne oplever kulturaspektet som en nødvendighed for deres kommunikation med de unge af anden etnisk baggrund end dansk. En af rollemodellerne udtrykker sig således til spørgsmålet om, hvordan man kan være rollemodel:

”...at først og fremmest, det handler om, at de børn der sidder der, de kan identificere sig med en, at de kan se sig selv som en... og det kommer jo først og fremmest af, at vi har en anden baggrund end dansk... så det jo ligesom det, der er det primært. Nogle gange når vi går ud og snakker sådan, så kommer vi ind på nogle emner, hvor de kan relatere til det med, fx hvis de ikke må tage til fester til sent eller nogle piger, der ikke må være med til klassefesterne eller sådan nogle emner som alkohol eller deres forældre, som forventer, at de skal være læger eller sådan nogle typiske ting, som vi alle sammen kan identificere os med, fordi vi har en anden baggrund end dansk, og det tror jeg er vigtigt...”
(Rollemodel 1).

Af ovenstående citat kan man udlede, at kulturen spiller en betydelig rolle for rollemodellens opgave med at nå ind til de unge i håb om, at de kan forstå hendes budskab. Hun nævner forskellige erfaringer, hun har haft med sine forældre, der er baseret på kulturelle forskelle. Det kan for eksempel være, at det ikke er særlig velset, at piger med anden etnisk baggrund tager til fester eller indtager alkohol. Hun fortæller om disse erfaringer, fordi de unge muligvis kan identificere sig med disse. Dette refererer til IJ's begreb erfaringshorisont, som er afgørende for, hvordan de unge fortolker rollemodellens budskaber. Når de unge identificerer sig med rollemodellens erfaringer, oplever rollemodellen en kontakt til de unge, hvor hendes budskab bliver tydeligere, og hun føler, at de unge bliver inspirerede og motiverede.

Ligeledes nævner rollemodellerne, at de unge har mange spørgsmål til dem angående deres udfordringer med forældrene, hvor rollemodellerne mener, at det er yderst gavnligt, at de også har en anden etnisk baggrund og dermed har de samme erfaringer, så de unge har mere tilfælles med dem. ”...der kom masser spørgsmål om, hvordan de skal forholde sig til deres forældre, når de står imod...” (Rollemodel 2). Her oplever rollemodellen, at unge med anden etnisk baggrund end dansk er glade for, at de frit kan spørge dem om deres erfaringer med deres forældre, da de oplever lignende situationer, som er udfordrende for dem.

Hvad skal jeg være?

En anden kulturel erfaring, som nævnes af rollemodellerne, tager udgangspunkt i uddannelsesvalg. I mellemøstlige lande ser forældrene gerne, at deres børn tager høje uddannelser såsom læge, advokat, ingeniør og lignende, da det er tegn på prestige i deres kultur. Rollemodellerne oplever, at denne tankegang påvirker mange af de unge med anden

etnisk baggrund, da det sætter dem under stort pres. Et pres som rollemodellerne ligeledes kender til. Rollemodellen omtaler det således:

”...altså vi har tit diskussioner sådan noget om, at mange af børnene, deres forældre de forventer af dem, at de skal have lange uddannelser såsom læge, advokat, eller de der store uddannelser, og så har jeg tit sådan prøvet at komme ind på, at egentlig kræver det jo bare, at man har en uddannelse... det jo lige meget, man skal jo bare finde det, man selv kan lide, og så gøre det. Det behøver jo ikke være en eller anden stor uddannelse som sådan, og det kan jo være en motivation i sig selv, fordi jeg tror, der er nogle af dem, der tænker ”enten så skal jeg ikke være noget eller så skal jeg gøre det helt store”... og der er også en mellemvej...” (Rollemodel 1).

Dette nævnes af Iben Jensen som et kulturelt fikseringspunkt, hvor begge parter diskuterer et fælles emne, der er relevant for dem, og de føler sig begge repræsenteret. Gennem fikseringspunkter kan man afdække et emne, som i det her tilfælde forældrenes pres, hvor der kan diskuteres, hvilke udfordringer, det giver for de unges uddannelsesvalg. Dette punkt optager de unge, da de er på det stadie i livet, hvor uddannelsesvalg er aktuelt. Begge rollemodeller nævner, at flere unge kan genkende denne erfaring, som de selv har haft, da de på daværende tidspunkt skulle vælge uddannelse i Danmark – hvilket tit tages op til diskussion, når de er på besøg på folkeskolerne.

Rollemodellerne fortæller de unge om deres oplevelser med deres egne forældre, da de skulle vælge en uddannelse, og hvordan de håndterede presset fra dem. De sørger for at fortælle, at de egentlig bare skal vælge en uddannelse, de selv godt kan lide. De forgår med et godt eksempel og viser, at man sagtens kan fungere som borger i Danmark og klare sig, selvom man hverken er læge eller advokat.

Et andet fikseringspunkt, der kommer til udtryk hos rollemodellerne, er, at mange unge med anden etnisk baggrund ikke mener, at det er muligt for dem at tage en uddannelse og klare sig igennem uddannelsessystemet grundet sprogbarrieren. Mange af de unge med anden etnisk baggrund ser sproget som den største barriere i forhold til deres uddannelse. Samtidig er det også svært for dem at få hjælp til lektierne derhjemme. Dette emne relaterer både rollemodellerne og de unge sig til og det tages ofte op i diskussionerne.

”...der er mange, der bruger den samme undskyldning, som jeg selv sagde tidligere: ”amen man kan jo ikke få hjælp derhjemme, og der er ikke nogen til at hjælpe en og mine forældre kan ikke hjælpe mig ooo”, men der er hjælp. Hvis man vil, så kan man godt få hjælp. Der er altid studievejledere, der er lektiecafeer, der er mentor, der er rollemodeller, der er altid nogle til at hjælpe, hvis man vil” (Rollemodel 1).

Rollemodellen har en forståelse for dette, da hun selv har været igennem det, og hun nævner bevidst denne kulturelle forskel i sit oplæg, da flere af de unge sidder med den samme udfordring og bruger det som en undskyldning for ikke at kunne færdiggøre deres uddannelser. Dette fikseringspunkt leder ofte til diskussion, fortæller rollemodellen, hvor hun vælger at fortælle de unge, at det faktisk godt kan lade sig gøre at få hjælp andre steder, hvis man ikke kan få hjælp derhjemme. Hun anerkender, at det er udfordrende, fordi man kan komme bagud i forhold til ens medstuderende, men det er ikke svært eller umuligt. ”... hvis man vil, så kan man godt, det er ikke svært. Jo, det er svært men ikke umuligt” (Rollemodel 1).

At være rollemodel gennem fortællinger

”...at man kan finde ud af at lytte og motivere folk. Inspirere og hjælpe dem til at opnå mål, som de måske ikke selv tror på” (Rollemodel 1). Således definerer rollemodellen selv en rollemodel. Som rollemodel prøver man på at motivere og inspirere gennem egne fortællinger. De små fortællinger i hverdagen er en vigtig del af kommunikationen mellem rollemodellerne og de unge. Projektlederen svarer således på spørgsmålet om, hvem hun rekrutterer til at være rollemodeller:

”Nogle der har mod til at stå op og fortælle om deres historie, for det er en stor del af det at skulle give noget ud af sig selv. Og så skal det være nogle, der har en god historie, Rollemodel 2 bl.a. som kom her sent og har en uddannelse i det land, han kommer fra og skal til at tage det hele om igen”.

I forhold til rekrutteringsfasen ligger fokus på de fortællinger, rollemodellerne besidder. Rollemodellerne gennemgår flere kurser, der skal hjælpe dem med at forberede sig og få styr på, hvilke fortællinger, der skal vælges fremfor andre, når der fokuseres på motivation af unge med anden etnisk baggrund end dansk.

Den klassiske fortælling kalder Iben Jensen for hverdagsfortællingen: ”At fortælle nogen noget man enten selv har erfaret eller noget, man har hørt fra én, man har talt med” (Jensen 1998: 131). Det karakteristiske træk ved denne fortælling er, at den er præget af en personlig vinkel, som andre kan identificere sig med. I kommunikationen mellem rollemodellerne og de unge kan personlige beretninger om, hvordan man har handlet på grund af den kultur, man er socialiseret indenfor, skabe relationer mellem rollemodellerne og de unge (ibid.). Fortællingerne, som rollemodellerne vælger, bygger primært på deres erfaringer, deres kulturelle selvforståelse og kulturelle forudforståelse. Måden rollemodellerne fortolker og fortæller om sig selv og andre er med et idealiseret sigte, hvor de prøver at fortælle, hvordan de ser sig selv i forhold til de kulturelle forskelle, der er en del af deres liv – og ikke mindst hvordan de har overkommet disse forskelle. Ved at fortælle om dette, udtrykker de et ønske om at være en rollemodel, der viser vej. De prøver ligeledes gennem deres fortællinger at finde kulturelle forskelle og ligheder, der baner vej for blandt andet de kulturelle fikseringspunkter, som rollemodellerne kan genkende fra sig selv, og som de unge kan identificere sig med – en måde at tage diskussionen med de unge om de konflikter og udfordringer, der måske gør det svært for dem.

”**Hvis jeg kan, så kan I også**” er en sætning, som rollemodel 2 altid afslutter hvert oplæg med. Det gør han, da han mener, det er vigtigt, at man skaber plads for de positive fortællinger frem for de negative fortællinger, der (som nævnt tidligere) især omgiver drenge med anden etnisk baggrund. Rollemodellen kom nemlig sent til Danmark og havde i forvejen en uddannelse i sit hjemland. Sproget kunne han ikke, kulturen kendte han ikke til, familien havde han ikke ved sin side – men dette så han ikke som en hindring for at starte forfra med en ny uddannelse.

Det samme mener rollemodel 1. Ifølge hende vil man altid møde negative fortællinger, fordomme og mangel på støtte fra omgangskredsen. I hendes tilfælde mødte hun i folkeskolen lærere, der ikke troede på hende. ”...jeg blev frarådet gym og anbefalet, at jeg skulle tage 10. klasse, fordi de ikke mente, at jeg var egnet til gym. Så kom jeg til optagelsesprøve, og jeg kom videre” (Rollemodel 1). Hendes fortælling bærer præg af, at man kan møde modstand adskillige steder, men at dette er irrelevant. Det vigtigste, ifølge hende, er, at man ikke skal lade sig nøje, men man skal gå efter sine drømme – trods udfordringerne.

Afrunding

For at konkludere på artiklens undersøgelsesresultater kan det siges, at rollemodellernes opgave over for dagens unge er yderst relevant, da man tit hører om de negative historier om unge med anden etnisk baggrund. Gennem rollemodellernes erfaringer og oplevelser får man nemlig et andet billede. Et billede, hvor der er fokus på de udfordringer, som disse unge står overfor såsom sprogbarrierer, for høje ambitioner fra forældrenes side, manglende støtte fra blandt andet lærere og omgangskreds med mere. Dette bliver ofte negligeret, da man ikke tager hensyn til de egentlige udfordringer, unge med anden etnisk baggrund står overfor. Baseret på min undersøgelse, tror jeg således, at det ville være af stor betydning, hvis rollemodellernes positive fortællinger blev værdsat mere og kom frem til de unge. Vil man motivere de etniske unge i den danske folkeskole, må man skabe fokus på de positive fortællinger og historier, som de unge kan drage nytte af, og som kan inspirere dem til ikke at give op. Den fortælling og historie som rollemodellerne står med, er den, der **kan bringe disse unge frem.**

Referencer

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2014). **Indvandrerdrengene har sværere ved at få en uddannelse.** Undersøgelse fra 26. april 2014.
- Jensen, I. (1998). Interkulturelle analyseredskaber. I: Jensen, I. (1998), **Interkulturel kommunikation i komplekse samfund** (1. udgave). Roskilde: Universitetsforlag.
- Jensen, I. (1998) Fortællinger. I: Jensen, I. (1998), **Interkulturel kommunikation i komplekse samfund** (1. udgave). Roskilde: Univseristetsforlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). **Interview: Introduktion til et håndværk** (2. udgave). København: Hans Reitzels Forlag.
- Rienecker, L. & Jørgensen, P. & Candil, M. (2013). **Skriv en artikel: Om videnskabelige, faglige og formidlende artikler** (1. udgave). Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Denne artikel er publiceret i Reflexen (vol. 11, nr. 1, 2016) under temaet *Kultur mødets muligheder og begrænsninger.*